



“Eerlijker over pensioen”

Speech Harman Korte tijdens Eye on Pensions

Wassenaar, 14 januari 2013

Dames en heren,

Mijn hartelijke dank aan onze gastheer voor de gelegenheid om een inhoudelijke bijdrage aan deze middag te geven.

Mijn thema is “Eerlijker over pensioen”.

Eerst had ik op papier: “Eerlijk over pensioen”, maar toen realiseerde ik mij dat u zou kunnen gaan denken dat ik overgestapt zou zijn naar een grote verzekeraar. En dat terwijl ik met plezier en overtuiging bij de AFM werk.

Zoals u waarschijnlijk weet is het een van de taken van de AFM om toe zien op de naleving van wettelijke regels voor pensioencommunicatie. Het gaat dan onder meer om tijdige en juiste Uniforme Pensioenoverzichten, startbrieven, stopbrieven en brieven over verlaging van pensioenaanspraken als die aan de orde is. Soms is de naleving zo gebrekkig dat we handhavend optreden. Een eventuele boete publiceren we, zoals u afgelopen week in de krant en op het internet hebt kunnen zien. Meestal is de naleving overigens wél op orde. De wettelijke regels zelf zijn recent geëvalueerd. Nu wordt er onder leiding van het ministerie van SZW gewerkt aan vernieuwingen. Uitgangspunt blijft dat de belanghebbende een goed overzicht moet hebben van zijn individuele pensioensituatie, inzicht krijgt in wat dat voor hem of haar betekent, en desgewenst en mogelijk maatregelen kan nemen. Inzichten die de gedragseconomie ons hebben gegeven in de financiële consument, worden benut om de communicatie zo effectief mogelijk te maken.

Voor herstel van vertrouwen in de pensioensector is het geven van een eerlijk beeld over pensioen in de verplichte informatie een eerste voorwaarde. Informatie over risico's en onzekerheden horen daarbij.

Voor herstel van vertrouwen is naar mijn mening meer eerlijkheid nodig, dan die van de verplichte informatievoorziening. Dat ga ik toelichten, en het is een dringende uitnodiging aan iedere pensioenprofessional, die zijn steentje kan bijdragen.

Eerlijker over pensioen betekent wat mij betreft in de eerste plaats het achterwege laten van halve waarheden. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan uitspraken over hoe groot de toename van het vermogen in pensioenfondsen is geweest, zonder een relatie te leggen met toename van de omvang van de verplichtingen. Ik denk ook aan het voorbeeld waarin een pensioenuitvoerder een brochure voor werkgevers heeft waarin staat dat er een vaste premie geldt, en een brochure voor de werknemers bij die werkgevers, waarin een db-regeling uiteen wordt gezet. Kan dit allebei waar zijn?

Maar er zijn meer waarheden waarmee in het algemeen te terughoudend wordt omgegaan.

Laat ik er een paar noemen.

Ten eerste de waarheid over de kwaliteit van pensioenregelingen. Die is dat er forse kwaliteitsverschillen tussen regelingen zijn. Verschillen in de hoogte van de franchise, verschillen in het opbouwpercentage, verschillen in de indexatieregeling tijdens opbouw, verschillen in het nabestaandenpensioen, verschillen in de premiestaffel van premieregelingen. Die verschillen zijn relevant. Ze kunnen leiden tot grote verschillen in uitkeringen tussen werknemers in voor het overige, gelijke omstandigheden. Ik bemerk in de pensioensector terughoudendheid bij het transparant maken van de kwaliteit van de pensioenregeling. Er zijn bedenkingen tegen de invoering van een indicator voor de kwaliteit. En het merkwaardige is dat die bedenkingen ook geuit worden door vertegenwoordigers van pensioenuitvoerders die wat de kwaliteit van de regeling betreft, aan de goede kant zitten. Begrijpt u het? Deelnemers hebben toch ook – of misschien wel juist – recht op inzage in de kwaliteit van dit voor hen zo belangrijke financiële product, ook al zijn ze verplicht het af te nemen?

Dan de waarheid over de mate waarin je als deelnemer betaalt voor je eigen toekomstige uitkering, of voor de uitkering aan anderen. Als we communiceren over de eerste pijler, de AOW en de ANW, dan vinden we er in de regel geen doekjes om. Omslagfinanciering. De premie die we betalen is voor 100% voor de uitkeringen aan anderen. En we hopen dat tegen de tijd dat we zelf aanspraak op AOW maken, anderen bereid zijn voor ons de premie te betalen.

De collectieve regelingen in de tweede pijler worden in principe gefinancierd volgens het systeem van kapitaaldekking, en in beginsel betaalt daarmee iedere deelnemer – samen met zijn werkgever voor hem – de premie voor zijn eigen aanspraken. Maar we weten dat de uitkomst twee kanten op kan gaan: hij betaalt – samen met zijn werkgever, maar dat blijf ik er niet steeds bij zeggen – meer dan nodig is voor wat hij uiteindelijk krijgt. Of hij betaalt juist minder dan nodig. En de mogelijkheid er tussenin, namelijk precies wat nodig is, bestaat natuurlijk ook, maar dat is een uitzondering. Betaalt een deelnemer meer dan nodig, dan betaalt hij voor een deel van de premie voor de uitkering van anderen. Een extreem geval is de deelnemer zonder nabestaanden, die op de dag dat hij met pensioen zou gaan, komt te overlijden. Betaalt een deelnemer minder dan nodig, dan betalen anderen voor hem bij. Dat een collectieve regeling zo werkt, dat wordt niet onder stoelen of banken gestoken. Het wordt meestal ook wel begrepen. Andere verzekeringen werken toch ook zo, dat je niet precies je premie terugkrijgt? En inderdaad, het collectieve pensioen is óók een verzekering.

Waar veel terughoudender over gecommuniceerd wordt, is dat de kans dat een specifieke deelnemer meer betaalt dan voor hem nodig is, meestal niet gelijk is aan de kans dat hij minder betaalt. Het is niet 50-50. Dat komt in de eerste plaats doordat de kansen op lang leven niet gelijk zijn. Is de deelnemer een man, dan is de kans groter, dat hij meer betaalt dan voor hem nodig is, dan als hij een vrouw zou zijn. Is hij een roker, dan is de kans groter dan als hij niet rookt. Waarom zouden we hierover terughoudend zijn? Voor het pensioen ben je met een goede gezondheid voordelig uit; bij de zorg juist niet.

Bij veel pensioenregelingen is er nog een tweede reden waarom de kans dat een specifieke deelnemer meer betaalt dan voor hem nodig is, meestal niet gelijk is aan de kans dat hij minder betaalt. Dat zijn alle regelingen waarbij een doorsneepremie wordt betaald. Het is de premieheffing met een voor alle deelnemers gelijk percentage van de pensioengrondslag. De opbrengst moet in totaal kostendekkend zijn, maar per individuele deelnemer is de opbrengst dan niet kostendekkend. Immers het voor een individuele deelnemer kostendeckende premiepercentage voor een gelijkblijvende pensioenopbouw loopt op naarmate een deelnemer ouder wordt. De doorsneepremie is hoger dan kostendekkend voor jongeren, en lager dan kostendekkend voor ouderen. Deze subsidie van jong aan oud is goed uitlegbaar als alle deelnemers hun hele loopbaan in hetzelfde fonds pensioen blijven opbouwen. Iedere subsidiërende jongere wordt dan immers op den duur een gesubsidieerde oudere. En het voordeel van het uniforme percentage is dat de loonkosten van ouderen niet voortdurend oplopen. Maar de systematiek wordt minder goed uitlegbaar naarmate meer werknemers niet hun hele loopbaan in hetzelfde fonds pensioen blijven opbouwen. Moet

degene die vertrekt de achterblijver subsidiëren? Hier wordt open en eerlijk communiceren over hoe het werkt, ronduit ongemakkelijk.

Als we er tegenaan lopen dat open zijn over hoe het zit, zo ongemakkelijk is, is er alle aanleiding om de systematiek te wijzigen. Er is overigens een oplossing die zowel voorkomt dat er moeilijk uitlegbaar gesubsidieerd wordt, en die ook het voordeel van een vast percentage behoudt. Die oplossing is dat we afstappen van gelijkblijvende opbouw, en alle deelnemers de pensioenaanspraak laten opbouwen die precies bekostigd kan worden met de vaste premie. In de middelloonsystematiek: jongeren hebben een hoger opbouwpercentage dan ouderen. In het jargon: degressieve opbouw van aanspraken. Praktisch: wél een vast premiepercentage, maar geen impliciete subsidie. Je zult voor de overgang overigens geruime tijd willen uittrekken, om de negatieve gevolgen voor de oudere helft van de deelnemers aanvaardbaar te houden. De belastingwetgever zou een duwtje in de goede richting kunnen geven door de voorziene beperking van het Witteveen-kader voor db-regelingen te differentiëren naar leeftijd.

Ik stap over op nog een andere, al dan niet ongemakkelijke, waarheid over pensioen. Die over de efficiency van de uitvoering. De feiten zijn hier, dat er forse verschillen zijn tussen pensioenuitvoerders. Wij publiceerden daarover in 2011 een rapport. Het goede nieuws is, dat de pensioensector, ook naar aanleiding van de aandacht die de Tweede Kamer eraan gegeven heeft, de handschoen heeft opgepakt. Er zijn afspraken gemaakt over kostentransparantie. De resultaten gaan we binnenkort zien. Ongemakkelijk is de transparantie voor de fondsen die relatief hoge uitvoeringskosten gaan laten zien. En ook hier geldt: als je het niet kunt uitleggen, moet het anders. Dan zijn oplossingen nodig die ervoor zorgen dat de uitvoeringskosten geen uitschieter naar boven laten zien. Ja, ik weet uit eigen ervaring dat dat makkelijker gezegd dan gedaan is.

Dan last but not least: eerlijker over pensioen betekent ook toegeven dat in het verleden vooral twee waarheden over het pensioen niet voldoende verteld zijn: ten eerste dat het pensioen lager kan uitpakken dan in het vooruitzicht gesteld, en ten tweede dat het niet vanzelfsprekend is dat de opbouw van nieuwe aanspraken in de toekomst blijft, zoals die in het pensioenreglement staat. Immers: pensioenen kunnen verlaagd worden en reglementen kunnen worden aangepast. Laten we er eerlijk over zijn dat pensioenprofessionals dat eerder duidelijk hadden moeten maken.

Dames en heren, ik rond af.

Eerlijker zijn over pensioen, is onder ogen zien dat we in het stelsel zoals het nu is, heel veel mensen dwingen een deel van hun loonruimte in te zetten voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen,

terwijl de uitkomst per ingelegde euro – ook bij gelijke levensverwachting – flink kan verschillen. Mijn oproep aan pensioenprofessionals is, om dit onder ogen te zien, en er naar vermogen aan bij te dragen dat niet-uitlegbare verschillen worden verkleind of weggenomen.

Het wordt een stuk makkelijker om eerlijker over pensioenen te zijn, als de waarheid over het pensioen acceptabel is.

Ik dank u voor uw aandacht.